

UVOD U ANDRAGOGIJU

Radivoje Kulić, Miomir Despotović, Svet knjige, Beograd, 2004.

Druga polovina prošlog veka bila je značajna za konstituisanje andragogije na našim naučnim i kulturnim prostorima i pored svih kolebanja i oscilacija koje su se u tom procesu dešavale. Pre svega, formiran je jedan broj naučnih i profesionalnih andragoških kadrova koji su garancija za razvoj andragogije i dinamičke andragoške prakse. Javljaju se nove studije i istraživački radovi čiji su autori, uglavnom, naučnici srednje generacije.

Knjigu „Uvod u andragogiju“, koju smo čitali, napisala su dva profesora univerziteta, koji predaju andragogiju. Autori su knjigu namenili, uglavnom studentima, sa ciljem da ih uvedu u elemente andragogije kao nauke i probleme obrazovanja i učenja odraslih kao društvene i kulturne prakse. Prema onome što je izloženo u okvirima naslova, knjiga predstavlja studiju i kvalifikovanu raspravu o svim bitnim problemima savremene andragoške misli. Komparacija i analiza savremene naučne produkcije u oblasti andragogije na našem i stranim jezicima (engleskom, francuskom, nemačkom i ruskom) utvrđuje nas u uverenju da su autori ne samo dobri poznavaooci andragoške literature u svetskim razmerama, već i da su kvalifikovani analitičari problema koje su obrađivali. U svojim analizama oni su otvorili prostora za polemiku, dalje promišljanje pojedinih problema, njihovu ponovnu reevaluaciju, što je u samoj prirodi dijalektike svake nauke. Ima mesta za dalje kritičke osvrte u pojedinim delovima (kao što je, na primer, onaj o formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju ili o relacijama samousmerenog učenja i samoobrazovanja). No, i to je prostor za negovanje kritičkog mišljenja u andragogiji i brana protiv konačnih rešenja o ma kom naučnom pitanju.

Čitalac će se uveriti da knjiga ima konzistentnu strukturu i da su njome obuhvaćeni bitni elementi kao što su: obrazovanje odraslih kao civilizacijska potreba, značaj znanja u novim uslovima ekonomskog razvoja, andragogija kao nauka, psihološka zasnovanost obrazovanja i učenja odraslih, učenje u odrasloj dobi, formalno, neformalno i informalno učenje, obrazovne potrebe u koncepciji ljudskih potreba, priroda participacije u obrazovanju i učenju odraslih, osnovna područja sadržaja obrazovanja i učenja odraslih, organizacija nastave za odrasle, planiranje i programiranje u obrazovanju odraslih i obrazovanje odraslih za samoobrazovanje. Svaka od ovih celina ima podpoglavlja koja su među sobom sadržajno i logički povezana, a celine skoro predstavljaju monografije obrađivanih problema.

Autori su u ovoj knjizi išli od opštih ka posebnim problemima polazeći od filozofskih i socijalnih (odnosno civilizacijskih) problema obrazovanja i učenja odraslih, dajući im psihološku i didaktičku osnovu. Svakom problemu data je istorijska dimenzija, opisano savremeno stanje i data projekcija za budućnost. Time su zado-

voljena tri bitna naučna kriterijuma osvetljavanja obrazovanja i učenja odraslih: prošlost, sadašnjost i eventualna vizija budućnosti. Posebno su značajni pojedini stavovi: savremeni svet se ubrazano menja (demografski, socijalno i tehnološki) i stvara se, i ponegde ostvaruje, društvo koje uči. Ekonomija, socijalne službe, porodični i lični život zasnivaju se na znanju i učenju. Pri tome su analizirani problemi sa kojima se susreću savremeni čovek i čovečanstvo. Zašto je to značajno za andragogiju? Pre svega, zbog činjenice što je u osnovi čovekovog društvenog i ličnog delovanja učenje i znanje. U knjizi su znalački analizirane relacije znanja i tehnologije, opisani izvori znanja i razmatrane različite klasifikacije znanja. To je jedan novi pristup u andragogiji i predstavlja osnovu za dalja razmatranja andragoških pitanja, posebno onih didaktičke i metodičke prirode.

U našoj i stranoj literaturi, poslednjih decenija, vodile su se rasprave o naučnom utemeljivanju andragogije. Sva ta različita strujanja, oscilacije i kolebanja, pa i neslaganja, autori su znalački analizirali, procenili i sistematizovali djući čitaocu jasnu sliku nastanka, razvoja i naučnog utemeljenja andragogije, njene strukture i relacije sa drugim naukama. To im je poslužilo kao osnova u traganju za psihološkim utemeljenjima obrazovanja i učenja odraslih, za analizu nekih problema značajnih za andragogiju, kao što su, na primer, zrelost, problem položaja odraslog u procesu obrazovanja i učenja, kao i osobenost saznanjog razvoja u odraslom dobu. Posebno se naglašava integracija kao osnovni princip saznanjog razvoja. Analizirane su osobnosti saznanjog razvoja u odraslom dobu i detinjstvu i mladosti. Poseban element saznanjog razvoja u odraslom dobu jeste čovekovo životno iskustvo i mudrost stečena na putu kroz život. Oni koji pitaju u čemu je razlika u učenju dece i odraslih, odgovore mogu naći u ponuđenim analizama i argumentima. U tekstu se sa pravom naglašava značaj razvojnog koncepta u životu odraslog čoveka, napuštajući tradicionalni koncept involucije. Pri tome se ne zanemaruju fizičko-fiziološke promene, posebno promene vida i sluha. Za andragogiju su mnogo značajniji intelektualni kapaciteti i mogućnost kognitivnog razvoja u odraslom dobu. U analizi nisu zaobiđeni ni nekognitivni faktori: motivi, interesi i stavovi i njihov uticaj na postignuća u učenju odraslih.

Autori su se oslobodili određene terminologije, koja se u nas negovala u drugoj polovini XX veka, (kao na primer vaspitno-obrazovni rad, pedagoško-andragoški procesi) i usmerili se na učenje i obrazovanje odraslih i na taj način slede savremene tendencije u andragogiji. Po našem sudu, funkcija učenja u odraslom dobu je najpotpunije obrađena problematika u ovoj knjizi. Učenju se daju mnogo šire dimenzije, nego što je to sticanje znanja radi instrumentalnih ciljeva. Učenju se posmatra u funkciji menjanja ljudskih bića. Učenju se daju filozofske dimenzije i posmatra se kao konstrukcija i rekonstrukcija života i iskustva. Odrasli učenik uči na taj način što stalno konstruiše i rekonstruiše svoje znanje, svoj model, paradigmu i koncepciju realnosti i pojedine njihove elemente, svoja očekivanja u odnosu na život. Sa pravom se tvrdi da učenje nije samo individualni fenomen, već je to i kolektivni fenomen. Sa stanovišta odraslih posebno je značajno iskustveno učenje. U tom okviru tvrdi se da iskustvo nije samo ono što nam se događa, već i ono šta činimo sa onim što nam se događa. To je i čin delovanja i stilovi činjenja u životu pojedinaca. U poslednjoj deceniji prošlog veka, u andragogiji, je učvršćena koncepcija samousmeravanja

učenja. Naglasak je na nezavisnosti ili samousmerenosti. Odgovornost za učenje sa ustanove se prenosi na pojedince. Sugerirše se uverenje da su godine starosti osnovna determinanta samousmerenog učenja. Ovde na videlo izlazi ponovo filozofsko pitanje: samousmerenost je utkana u osnovu odgovornosti čoveka. Obraduje se još jedan značajan problem. To je organizaciono učenje. To je ono učenje koje se dešava u grupi (organizaciji). Ta vrsta učenja je mnogo kompleksnija u upoređivanju sa individualnim učenjem. Ova dva vida učenja su međusobno povezana. Organizaciono učenje utkano je u temelje organizacije (privredne ili ma koje druge). Putem učenja organizacija postiže svoje ciljeve. To je način upravljanja promenama.

Obrazovne potrebe su temeljno pitanje andragogije. Njihova obrada dobila je adekvatan prostor i u „Uvodu u andragogiju“. Analiziraju se različita gledišta o potrebama, raspravlja se o njihovoj klasifikaciji, njihovom odnosu prema motivima, interesima, stavovima i načinima njihovog utvrđivanja. Slična pažnja posvećuje se prirodi participacije i područjima sadržaja obrazovanja i učenja odraslih.

Iz ovih razmatranja logički sledi i sistem obrazovanja odraslih, koga čini ukupnost ustanova i organizacija za zadovoljavanje obrazovnih potreba. Sistem se oblikuje pod uticajem društvenih i ekonomskih gibanja i uslova i zato je dinamičan i podložan promenama. Sistem ima svoju organizacionu i programsku raznovrsnost. Delovanje sistema traži partnersku povezanost na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

Didaktički okviri obuhvataju organizaciju nastave, osobenost nastave za odrasle i prirodu i zadatke nastavnika u tom procesu. Tome sledi značajan deo posvećen planiranju i programiranju u obrazovanju i učenju odraslih. Kod planiranja i programiranja polazi se od filozofskih pitanja: zašto se nešto uči, šta je predmet učenja, kakvi su ishodi učenja, ko procenjuje efekte učenja. Iz ovako postavljenih pitanja proizilazi da planiranje i programiranje učenja nije usko didaktičko, već znatno šire filozofsko i moralno pitanje. Posebno je interesantan odeljak koji je posvećen planiranju stručnog obrazovanja odraslih. U njemu se pažnja usmerava na ishode, na „krajnje“ proizvode. To je nova filozofija i nov pristup profesionalnom obrazovanju odraslih i snažna podrška institucionalnom organizovanju ove vrste obrazovanja. Pažnja se usmerava na željene rezultate izražene u individualnim postignućima.

Knjiga „Uvod u andragogiju“ predstavlja kompetentno razmatranje bitnih andragoških pitanja. Komparativno osvetljavanje pojedinih pitanja pruža nam upečatljivu sliku dinamičkog razvoja andragogije kod nas i u svetu. Autorima treba odati priznanje za napore koje su uložili da čitaocima izlože položaj andragogije i njenu naučnu utemeljenost. Knjigu možemo preporučiti, ne samo studentima već i, svima onima koji se neposredno ili posredno bave naučnim i profesionalnim pitanjima obrazovanja i učenja odraslih. U njoj se mogu naći podsticaji za razmišljanje koji će pokrenuti pojedince da dalje tragaju za nepoznatim ili nedovoljno poznatim u oblasti andragogije.